

ESPON

Co-funded by
the European Union
Interreg

Kartējot noturību pret krīzēm: Latgales pieredze

Projekts: ESPON Terres

Rīga, 27.11.2024

Maija Kāle, Nordregio
maija.kale@nordregio.org

Nordregio

- Starptautisks pētniecības centrs, kas dibināts 1997. gadā pēc Ziemeļvalstu Ministru padomes iniciatīvas
- Veic pētniecību reģionālās attīstības, plānošanas un politikas jautājumos
- Veicina Ziemeļvalstu (un Baltijas valstu) sadarbību
- www.nordregio.org

Vēlies uzzināt
vairāk?

ESPON

Co-funded by
the European Union
Interreg

Īsumā par ESPON TERRES

ESPON TERRES ir starptautisks pētniecības projekts, kuru finansē ESPON programma

Teritoriālās noturības veidošana: pārveidojot Eiropu krīžu laikmetam

Projekta koordinators ir Hétfa, pētniecības centrs, kas atrodas Ungārijā

Citi projekta partneri ir:

ARUP

ESPON TERRES projekta mērķi

- 6 Eiropas gadījumu izpētes
- Vai **teritoriālās noturības jēdziens** var tikt definēts ilgtermiņa dažādu krīžu skartās teritorijās?
- Kā reģioni stiprina savu **spēju reaģēt** uz dažādiem šokiem un krīzēm?
- Kādi varētu būt indikatori un labās prakses politikas atbildēs – kā reģioni "**virzās uz priekšu**"?

Nākotnes darbnīcas (3), intervijas, izpēte

Nākotnes darbnīca Nr 1 (februāris, 2024, Daugavpils):

- Iepazīšanās ar galvenajiem jēdzieniem, piemēram, teritoriālā noturība
- Risku kartēšana

Nākotnes darbnīca Nr 2 (jūnijs, 2024, tiešsaistē):

- Risku kartēšanas rezultāta pārrunāšana un noturības faktoru identificēšana

Nākotnes darbnīca Nr 3 (oktobris, 2024, Daugavpils)

- Plānojot teritoriālo noturību

Intervijas

- Valsts, pašvaldības un NVO sektora pārstāvji

Tālākie soļi:

- Politikas ieteikumu izstrāde teritoriālajai noturībai reģionālā un vietējā līmenī

Kas ir noturība?

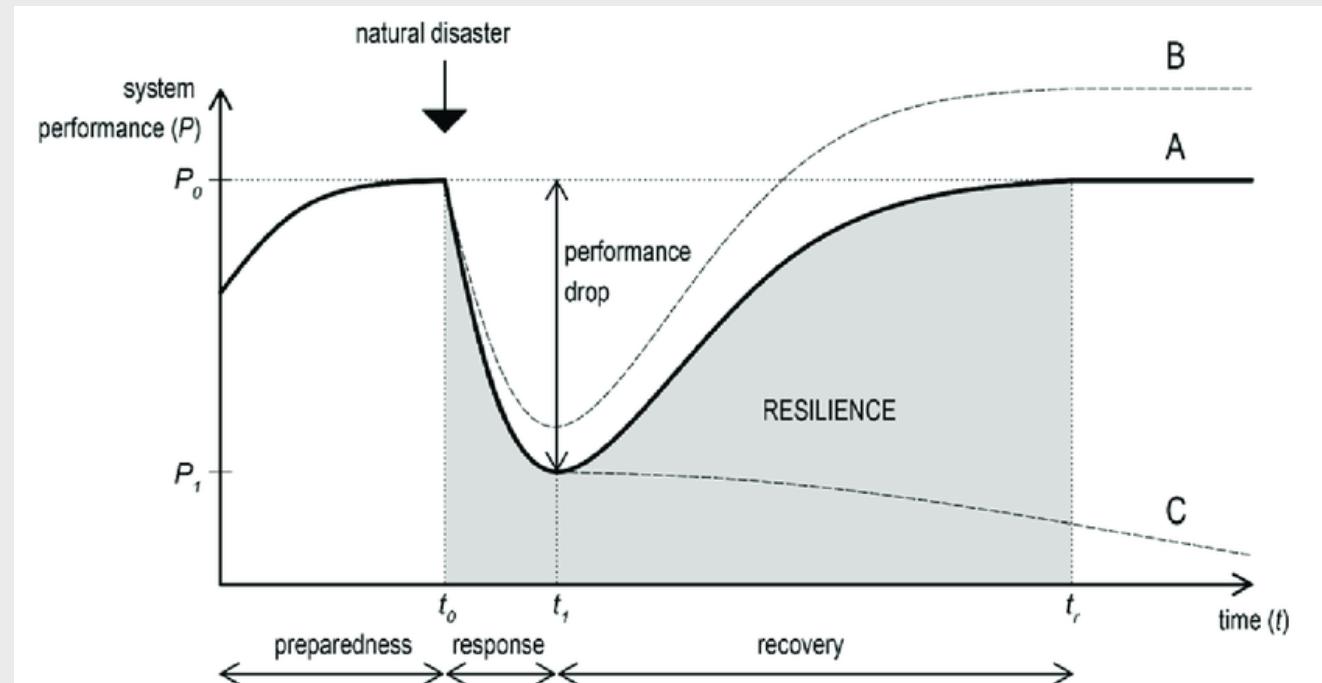
Latīņu valodā: *resilire*, atlēkt, atgūties

Vispārīgi:

- Pieņemt nenoteiktību / draudus / riskus / šokus
- Spēja tikt galā ar traucējumiem

Dažādas tradīcijas un pieejas:

ekoloģija, fizika, neoklasiskā vs. evolūcionārā ekonomika, sociālās, vides zinātnes, psiholoģija...

Izpētes vienība

Nepieciešama salīdzinoša pieeja (reģions A vs reģions B)

- **Dažādi reģioni reaģē atšķirīgi** uz vieniem un tiem pašiem riskiem (krīze, pandēmija, karš)

Noturība nav absolūta, tā pastāv dažādās pakāpēs un dažādos sektoros

- Sistēma ir sarežģīta – jāizprot apakšsistēmu savstarpējās saiknes
- Galvenie analizējamie elementi/izpētes vienības: **ekonomikas nozares, infrastruktūra, institūcijas, sabiedrība...**

Vai sistēmai ir skaidri noteiktas un nozīmīgas telpiskās robežas?

- Izpratnes pamatā ir **stāsta veidošana par reģiona noturību** un tās mehānismiem

REGIONAL ECONOMIC AND SOCIAL RESILIENCE:

An Exploratory In-Depth Study
in the Nordic Countries

By Alberto Giacometti and Jukka Teräs

NORDREGIO REPORT 2019:2

Kas veido Latgales noturību?

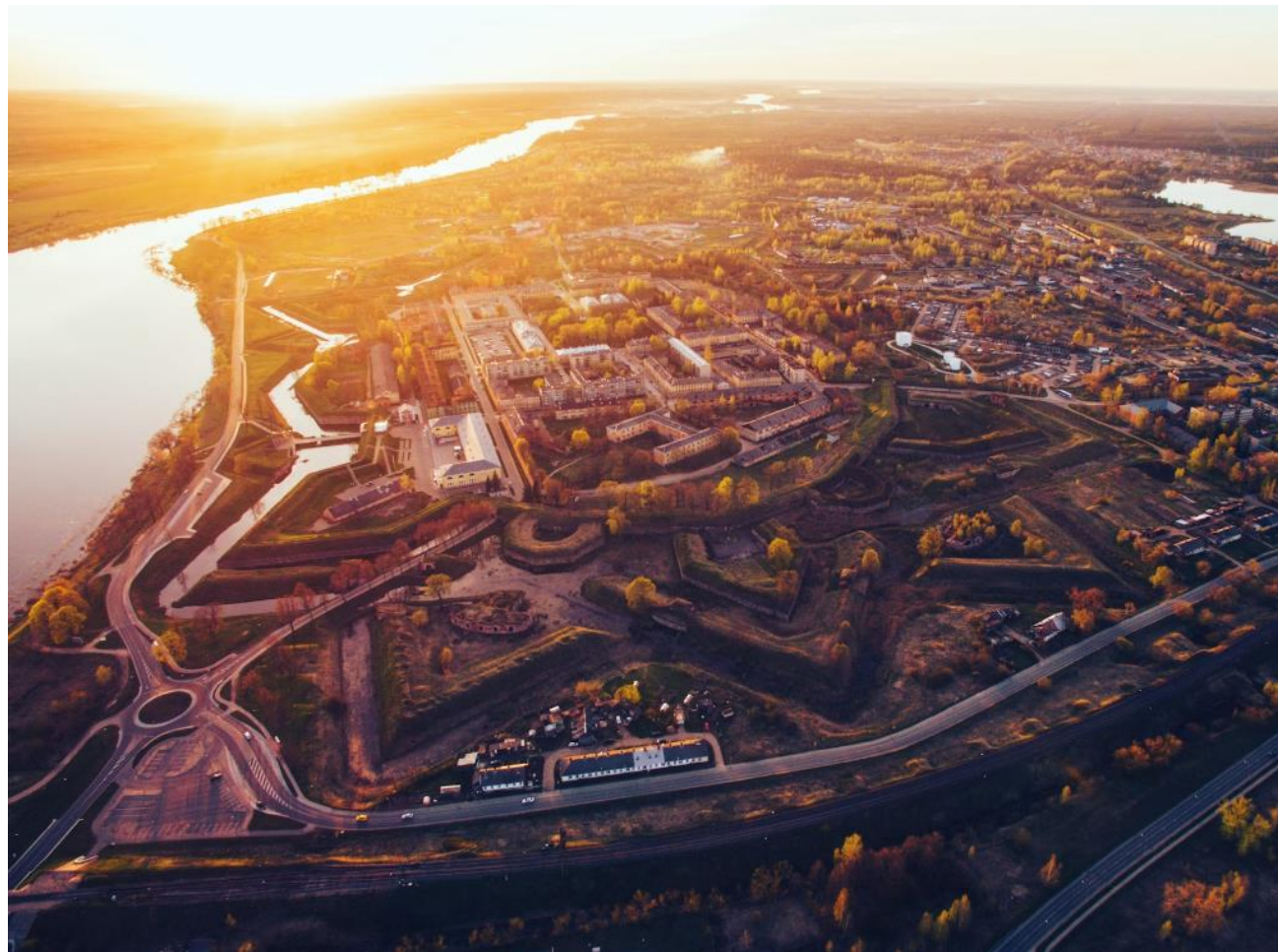

Foto: [Ivars Utināns](#) no [Unsplash](#)

Kas ir Latgales noturības izaicinājumi pētniecībā?

- Zems uz Latgali vērstu pētniecības projektu/zinātnisko publikāciju skaits
  - «*Reģiona iedzīvotāji bieži šķērsoja Krievijas un Baltkrievijas robežas, lai iegūtu lētākas preces*» (Andžāns, 2024)
  - «*Pensijā esošās medmāsas rūpējas par vecāka gada gājuma kaimiņiem, kamēr vecāka gada gājuma kaimiņi rūpējas par vientuļiem alkoholiķiem*» (Dzenovska, 2020)
  - Pēc 2008. gada finanšu krīzes: «*pacients ir bāls, bet dzīvs*» (Austers, 2014)
- **Liela daļa Latgales panākumu ir palikusi neformālā, nedokumentētā līmenī**

KARTĒJOT NOTURĪBU LATGALĒ
/Latgales redzējums/

Finanses un ekonomika

- Finanšu krīze 2008. gadā; ekonomiskā krīze (2020. gadi), piemēram, inflācija 2022. gadā (kara un sankciju dēļ); nepietiekami resursi – pašvaldībām, NVO, neatkarīgajiem medijiem; augsta inflācija; sarūkošs tirgus (iedzīvotāju skaita samazināšanās)
- Nemateriālie resursi – reģiona identitāte, kultūra, prasmes, tradīcijas, kultūras centri; dažādi veiksmīgu uzņēmumu piemēri, reģiona entuziasti un attīstītāji; ES struktūrfondu pieejamība, uzlabojumi ceļu/autotransporta jomā

Tehnoloģijas

- Kiberuzbrukumi, hibrīdkarš, dezinformācija
- Daudzu valodu zināšanas, labs interneta pārklājums (lielākoties), problēmu apzināšanās, starptautisko donoru programmas risinājumiem

Vide/ daba un klimats

- Klimata ekstrēmi, piemēram, draudi pārtikas sistēmai, plūdi; pandēmijas un veselības jautājumi
- Neskarta daba (salīdzinoši maz pesticīdu izmantošana) un pievilcīga vide (svarīgi tūrisma nozarei), meži, aramzeme (iespējama bioloģiskā ražošana), bagātīgi ūdens resursi

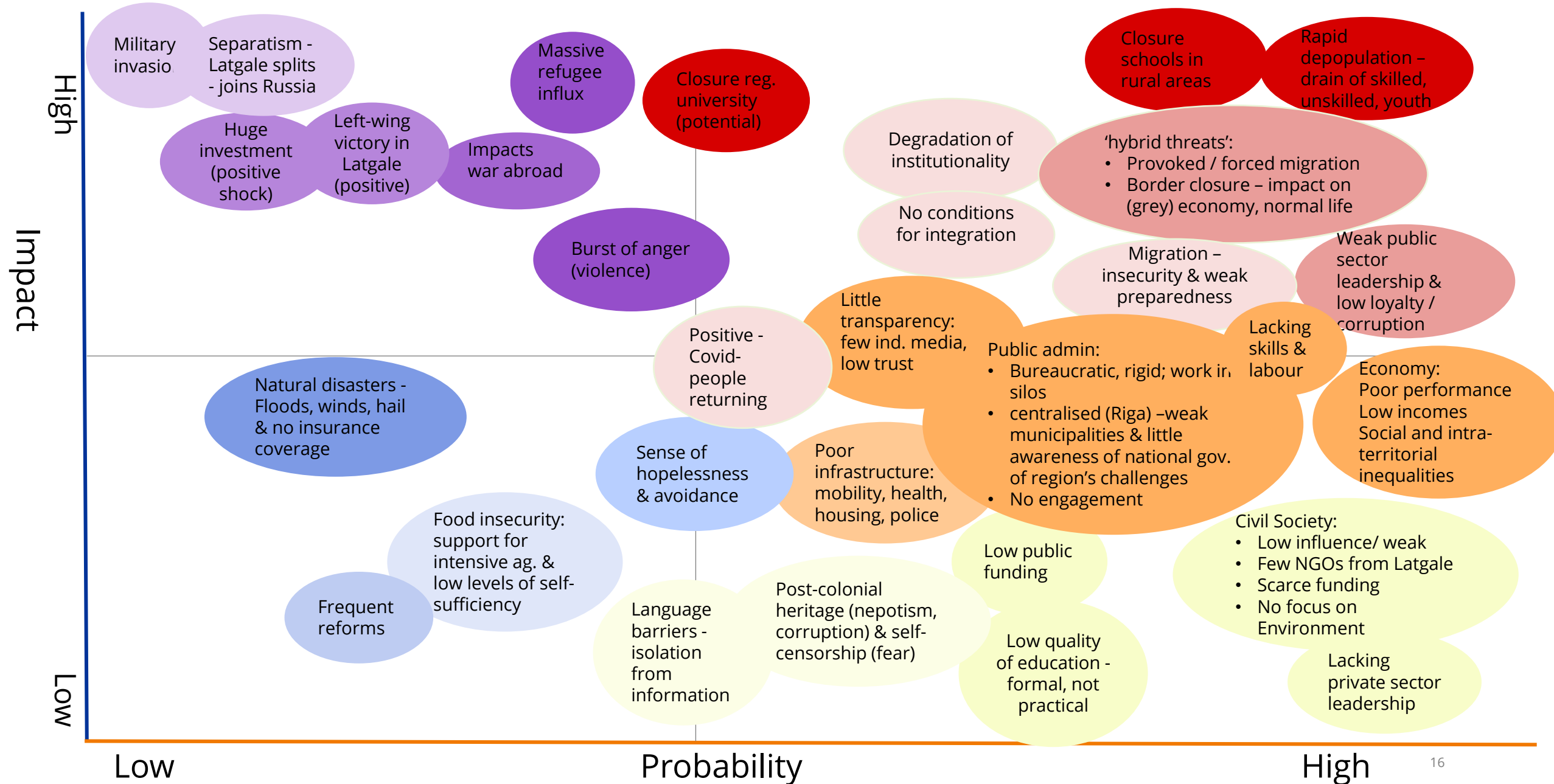
Pārvaldība

- Reģions, ko marginalizējusi centrālā valdība – izolācija; konflikti starp nacionālajām un vietējām pārvaldības iestādēm; neefektīvas vietējās iestādes (kapacitātes trūkums, birokrātija, novecojuši politikas instrumenti, aizstāvības pozīcija...); skolu slēgšana lauku teritorijās, iespējama universitātes slēgšana/ restrukturizēšana; pārtrauktas tirdzniecības attiecības ar Krieviju un Baltkrieviju – svarīga formālā un neformālā tirgus zaudēšana
- Spēcīga kopienas līderība; spēcīgas ģimenes saites; aktīvas NVO; proaktīva/neformāla konfliktu risināšana (nav/ maz vardarbīgu etnisko konfliktu); iekļaujoša, multikulturālismu pieņemoša sabiedrība

Spriedze un draudi

- Iedzīvotāju skaita samazināšanās, prasmju un darbaspēka trūkums
- Augsta bezdarba līmenis
- Infrastruktūras nolietojums, pakalpojumu pasliktināšanās
- Vispārēja bezcerības un bezspēka sajūta
- Nepietiekama saziņa ar valsti krīžu laikā
- Nepietiekami uzticami mediji reģionos
- Valodas barjera ar krievvalodīgajiem
- Padomju mantojums – korupcija un iebiedēšana, neformāla tirdzniecība un nodokļu nemaksāšana
- Uzticēšanās trūkums sabiedriskajām institūcijām
- Ierobežota spēja tikt galā ar lielām migrācijas plūsmām
- Vāja ekonomiskā veiktspēja

What threatens your region? Results FW1: Latgale Region

NOTURĪBAS IZAICINĀJUMI
/kopīgs redzējums (?)/

Kas ir Latgales noturības izaicinājumi?

- **Latgales tuvums** Krievijai un Baltkrievijai
  - Valsts redzējums
- **Latgales attālums** no ekonomikas centriem (Rīgas)
  - Latgales redzējums

Kas ir Latgales noturības izaicinājumi?

- **Latgales tuvums Krievijai un Baltkrievija**
  - Ilgtermiņa spriedzes avots: krievvalodīgo iedzīvotāju integrācijas jautājums
  - Īstermiņa spriedzes avots: Latvijas drošība pierobežā
- **Latgales attālums no ekonomikas centriem (Rīgas)**
  - Ilgtermiņa spriedzes avots: cilvēki, infrastruktūra, pieaugošs 'tukšums'
  - Īstermiņa spriedzes avots: mērķēts atbalsts, kompensācijas un saziņa

REKOMENDĀCIJAS / melnraksts/

Finanses & ekonomika

- **Novērst finanšu pakalpojumu pieejamības diskrimināciju:**
  - mājokļu kredītu un apdrošināšanas pakalpojumu pieejamības nodrošināšana,
  - atbilstošu (un savlaicīgu) kompensāciju piešķiršana ierobežojumu pierobežā gadījumā.
- **Mērķēt atbalstu uz nepieciešamību balstītai uzņēmējdarbībai (necessity-based entrepreneurship):**
  - individuālo uzņēmēju, pašnodarbināto, MVU atbalsta programmas – mazāk birokrātijas, kontroles, vērsta uz cilvēku noturēšanu reģionā,
  - samazināto darba vietu skaita risinājumu veidošana, lai radītu alternatīvas turpat reģionā.
- **Pārveidot atbalstu no ‘atbalsta visvājākajam’ uz ‘atbalstu tiem, kas sasniedz mērķus’**
  - Šobrīd pašvaldībām reģionā pārāk maz motivācijas instrumentu iet izcilības virzienā (Krasnopjorovs, 2023)
  - Retorisks jautājums: kā krīzes laikā pašvaldība var tikt pie EUR 5 mill aizdevuma no valsts?
- **Veidot jaunas saiknes ar ekonomikas centriem:**
  - Rīgu, bet arī Viļņu, Tartu, pilsētām Polijā..

Pārvaldība & sabiedrība

- **Stiprināt reģiona formālos (NVO) un arī neformālos noturības risinājumus:**
  - piemēram, kopā-braukšanas tīklus, kas aizvieto iztrūkstošo sabiedrisko transportu,
  - apkaimju kopienas, NVO kapacitāti un iesaisti krīžu risināšanā (Indras konference- pozitīvs piemērs).
- **Veidot telpu cieņpilnam dialogam ar valsti, citiem reģioniem, starptautiski:**
  - stiprinot neatkarīgos medijus reģionā, medijpratību, kritisko domāšanu,
  - apsverot valsts iestāžu/ ministriju klātbūtni reģionā vidējā un ilgākā termiņā, ne tikai *ad-hoc* pasākumos,
  - mazinot aizspriedumus un informācijas trūkumu par Latgali, pārdefinēt to no 'mūžīgais autsiders' vai 'visnabadzīgākais reģions Latvijā' uz...<*ievietojiet šeit savu stāstu*>.
- **Apturēt un neveidot 'apburto loku' pieaugošajam Latgales tukšumam:**
  - izglītības, veselības, sociālo pakalpojumu jomā – sasaistīt šīs jomas ar iedzīvotāju skaitu reģionā, skatīties plašāk par '*per capita*' rādītājiem.

«Es dūmoju, ka sevkurs geografisks punkts ir spiejeigs radeit vysu. Absoluti vyss, kū var radeit [...] Taitod, patīseibā, sevkurs punkts dūd īspieju radeit vysu vierteibu mārūgu.

Vaicuojums , prūtams , kaidi katalizatori vajadzeigi.»

«Es domāju, ka ikviens ģeogrāfisks punkts ir spējīgs ģenerēt visu. Pilnīgi visu, ko vien var ģenerēt [...] Tātad faktiski jebkurš punkts dod iespējas ģenerēt visu vērtību skalu.

Jautājums, protams, kādi katalizatori ir vajadzīgi.»

/Hardijs Lediņš/

+

Ir eistais laiks!

Ir īstais brīdis!